

Sprawozdanie z konferencji

Konferencję pt. „Osiągnięcia i wyzwania w gospodarce żywnościowej i na obszarach wiejskich w 10 lat po rozszerzeniu UE” rozpoczęło wystąpienie dyrektora IERiGŻ-PIB prof. Andrzeja Kowalskiego. Podkreślił w nim znaczenie największego w historii rozszerzenia Wspólnoty, kiedy to 1 maja 2004 roku do UE zostało przyjętych 10 nowych członków – państw Europy Środkowo-Wschodniej. Z integracją wiązały się wielkie obawy wynikające z różnic gospodarczych i mentalnych, a największymi sceptykami byli rolnicy. Uważali, że nie wytrzymają konkurencji z rolnictwem zachodnioeuropejskim, zmniejszą się ich dochody, wykupiona zostanie polska ziemia, stracimy samowystarczalność żywnościową i będziemy skazani na import wysoko przetworzonych produktów z państw „starej” Unii. Te obawy były uzasadnione, bo polskie rolnictwo odbiega w swojej strukturze od schematu UE-15. Charakteryzuje się rozdrobnioną strukturą agrarną, czyli dużą liczbą istniejących gospodarstw, niewielką ich powierzchnią i wysokim zatrudnieniem. Po 10 latach funkcjonowania w UE można stwierdzić, że obawy te nie sprawdziły się, a rolnictwo i obszary wiejskie stały się największym beneficjentem środków z funduszy unijnych. Profesor Kowalski przytoczył dane o wielkości środków transferowanych do rolnictwa w latach 2004-2013 i zmianach strukturalnych jakie w nim zaszły. Podkreślił, że kolejna perspektywa finansowa na lata 2014-2020 przyniesie również wysokie wsparcie, które efektywnie należy wykorzystać, bo będzie już ostatnim tak znaczącym źródłem finansowania. Nacisk należy położyć na innowacje, konkurencyjność, zrównoważenie i rozwój społeczny na obszarach wiejskich, bo jeżeli ziemia jest najcenniejszym czynnikiem produkcji, to nie można godzić się na jej nieefektywne i złe wykorzystanie.

Wystąpienie profesora Kowalskiego było początkiem panelu dyskusyjnego, którego moderatorami byli: prof. Bernardo Pacheco de Carvalho z University Tecnica de Lisboa CIAT (Portugalia), prof. Tomas Doucha z Institute of Agricultural Economics and Information (Czechy), Aleksandr Martinez z ambasady francuskiej i Michael Henney z ambasady amerykańskiej. Profesor Doucha wymienił oczekiwania i obawy czeskiego społeczeństwa wobec integracji i podkreślił błędy popełnione przy wykorzystaniu unijnej pomocy. Czesi zwiększyli wsparcie dla gospodarstw rolnych prawie trzykrotnie, ale zaniedbali rozwój i efektywność, co skutkuje ekstensywnymi i kosztownymi systemami produkcji oraz pogorszeniem się jakości gleb. Jednym z pozytywnych skutków integracji jest dostęp do wspólnego europejskiego rynku i rozwój kontaktów handlowych oraz zmiana struktury obrotu na rzecz wysoko przetworzonych produktów. Przedstawiciele państw UE-15 (Portugalia, Francja) i USA stwierdzili, że ich społeczeństwa nie bały się integracji. Rozszerzenie było korzystne dla systemu rolnictwa europejskiego, bo zwiększyła się jego różnorodność, a to oznacza większą odporność na ryzyko i możliwość większego dostosowania się gospodarstw rodzinnych do rynku. WPR jest polityką odnoszącą sukces, ale w nowej perspektywie, gdy kończy się czas polityk sektorowych przyszłość tej polityki wiąże się z wielofunkcyjnością oraz rozwojem narzędzi środowiskowych i zarządzania ryzykiem.

Podczas kolejnych 6 sesji trzydniowej konferencji naukowcy z europejskich instytutów oraz uniwersytetów rolniczych i ekonomicznych prezentowali referaty omawiające zmiany, które nastąpiły po integracji lub w wyniku negocjacji stowarzyszeniowych z UE w dziedzinie

przetwórstwa żywności, w rolnictwie, na obszarach wiejskich, w konkurencyjności gospodarstw i specjalizacji produkcji. Prelegenci z Czech, Węgier, Słowenii, Bułgarii, Serbii i USA (wystąpienie dotyczyło sektora żywnościowego na Litwie) w oparciu o dane statystyczne i badania własne prezentowali kierunek i dynamikę zmian analizowanych zagadnień na przestrzeni lat 2004-2013 oraz oczekiwania i wyzwania na czas nowej perspektywy finansowej 2014-2020. Jako cechy wspólne zmian zachodzących w rolnictwie „nowych” członków UE uznać należy korzystne przekształcenia struktury agrarnej, wzrost obrotów handlowych, wzrost volumenu produkcji roślinnej i regres produkcji zwierzęcej. W typie wystąpień o głębszym charakterze analityczno-teoretycznym profesor Masahiko Gemma z Waseda University (Japonia) omówił zagadnienie dotyczące wzrostu produktywności produkcji rolnej w UE-15, UE-27 oraz wybranych krajach – Portugalii, Polsce i na Węgrzech. Zaprezentował wskaźniki miar efektywności technicznej z lat 1995-2010 i kształtowanie się indeksu produktywności Malmquista. Pokazał, że w polskim rolnictwie wzrost TFP jest niższy niż średnia dla nowych państw członkowskich i postawił pytanie o przyczyny tego spowolnienia. Profesor Szczepan Figiel z IERiGŻ-PIB przedstawił konsekwencje wprowadzenia euro dla polskiego handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi. Po stronie korzyści wymienił obniżenie kosztów transakcji, odsetek, ryzyka, transparentne ceny i korzyści makroekonomiczne. Minusy to ryzyko zwiększenia inflacji, boom kredytowy, asymetria dystrybucji efektów. Profesor Agnieszka Wrzochalska z IERiGŻ-PIB na bazie danych GUS oraz kolejnej edycji tzw. „wielkiej ankiety” omówiła zmiany w kształtowaniu się kapitału ludzkiego na obszarach wiejskich po akcesji do UE. Jako determinanty tego kapitału przyjęła do analizy poziom wykształcenia, aktywność edukacyjną, kompetencje cywilizacyjne (posiadanie komputera, dostęp do internetu, korzystanie z internetu) i potwierdziła znaczący wzrost wskaźników odzwierciedlających te czynniki. Magister Justyna Góral z IERiGŻ-PIB rozważała kapitalizację subsydiów w rolnictwie czyli odkładanie się płatności bezpośrednich oraz innych subsydiów w stawkach czynszu dzierżawnego oraz wartości aktywów trwałych. Odwołując się do literatury światowej przedstawiła i wyjaśniła podstawową formułę kapitalizacji oraz formułę kapitalizacji subsydiów udzielanych w ramach programów rolnośrodowiskowych. Stwierdziła, że najwyższym stopniem kapitalizacji charakteryzuje się unijny model regionalny. Doktor Marek Wigier z IERiGŻ-PIB na podstawie danych GUS i FADN analizował zmiany strukturalne w rolnictwie jako efekt wsparcia inwestycji. Określił jak zmieniła się liczba gospodarstw rolnych i powierzchnia UR, poziom zatrudnienia, wartość produkcji towarowej i globalnej, inwestycje, produktywność czynników produkcji. Stwierdził, że polityka rolna działa na przekształcenia strukturalne stabilizacyjnie, alokacyjnie i redystrybucyjnie, a zmiany są związane z tempem rozwoju gospodarczego. Ewolucja gospodarstw rodzinnych następuje w kierunku gospodarstw agrobiznesowych o silnym powiązaniu z rynkiem i dużej wrażliwości na instrumenty polityki rolnej. Wystąpienie doktora Piotra Szajnera było poświęcone analizie zmian na polskim rynku cukru po wstąpieniu do UE. Przedstawił w nim związki systemu kwot produkcyjnych z sytuacją na rynku, zakres przemian strukturalnych w produkcji i przetwórstwie cukru, dane dotyczące kształtowania się cen oraz popytu i spożycia cukru. Rynek cukru jest rynkiem oligopolu, a zachowania oligopolu determinują kwoty produkcyjne i ceny urzędowe. Do 2017 roku system regulacji nie ulegnie zmianie,

a pełnej liberalizacji rynku cukru można oczekiwać po zakończeniu Rundy WTO w Doha, której negocjacje bardzo się przeciągają.

Na zakończenie konferencji głos zabrał dyrektor IERiGŻ-PIB profesor Andrzej Kowalski, który dziękując wszystkim prelegentom i dyskutantom stwierdził, że uczestnicy konferencji otrzymali olbrzymią wiedzę na temat przekształceń i zmian jakie w okresie 10 lat zaszły w strukturach agrobiznesu państw uczestniczących w ostatnich rozszerzeniach UE. Podkreślił, że odniesione sukcesy nie są dane na zawsze, a następne perspektywy budżetowe i niebezpieczeństwo powtórzenia się kryzysu mogą ograniczyć środki finansowe wspierające utrzymanie europejskiej gospodarki. Europa będąca w fazie nadprodukcji żywności traci konkurencyjność i pozycję lidera w gospodarce światowej, co w perspektywie odejścia od unijnych polityk sektorowych na rzecz polityki horyzontalnej stawia pytanie czy rolnictwo i obszary wiejskie będą przygotowane na nowe rozwiązania. Europejska chęć przodowania w tzw. miękkich rozwiązaniach gospodarczych np. uregulowaniach dotyczących ograniczenia emisji gazów czy zapewnienia dobrostanu zwierząt może być pułapką hamującą rozwój europejskiej gospodarki.